

**זכרון עולם**  
 איש חי  
 רב פעלים  
 רודף צדקה וחסד  
**רבי משה שניצר**  
 ז"ל  
 ב"ר מנחם מנדל ז"ל  
**תנצב"ה**

# מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

**בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני ברק**  
 כולל דחסידי סוכטשוב  
 כולל "סנה משה"  
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל  
 בית מדרש  
 למגידי שיעור "דף היומי"  
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

**זכרון עולם**  
 האשה  
 החשובה רודפת  
 צדקה וחסד  
**מרת**  
**ורדה שניצר**  
 ע"ה  
 ב"ר מאיר ז"ל  
**תנצב"ה**

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ"ג ניסן תשפ"ב **מסכת יבמות מ"ח-נ"ד ♦ עדויות ו', ג' - ז', ה'** גליון מס' 1196

## השבוע בגליון

- ♦ בני ישראל לא נפרדו מנשותיהם אחר מתן תורה
- ♦ האם היו משקפיים בזמן חז"ל
- ♦ תפילה בציבור - חובה?
- ♦ יש להתמיר ולטרוח אחר תפילה בציבור
- ♦ שמונה סיבות על חשיבות תפילה בציבור

- ♦ רוח חדשה ונשמה חדשה
- ♦ הגרים ש"עשו" אברהם אבינו ושרה אמנו

- ♦ האם בניו של המן הרשע - שלו היו?
- ♦ המתבולל שרצה למול את בנו הנכרי
- ♦ נכרי המתגייר אינו כופה את בנו הגדול להתגייר
- ♦ מדוע היה המן צריך למכור את בניו?
- ♦ "גר שנתגייר כקטן שנולד" - מדוע ועד כמה

**בשורה לקוראי הגליון!**  
 ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם  
 להצטרפות: [meorot@meorot.co.il](mailto:meorot@meorot.co.il)

### דבר העורך

#### עץ חיים היא

אמרו חז"ל (אבות): "ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, ואם עמלת בתורה יש לך שכר הרבה ליתן לך". כלומר: כאשר אדם מוותר על הקביעות בלימוד התורה מיד מזדמנים לפניו מפריעים שמונעים ממנו ללמוד, ואילו המתגבר על עצמו, שומר על הרציפות ועמל בתורה, הריהו מתברך מן השמים ומרוויח כנגד מה שהפסיד פי כמה וכמה.

**ימים** קשים עברו על בני הישוב בצפת. רעב ומחסור היו מנת חלקם ואנשים רבים נאלצו לעמול בעבודות דחק כדי שיוכלו להביא לבני ביתם את לחם חוקם. יודעי העיתים מספרים על משפחה נכבדה שעמדה בנסיון כביר שעמד בפניה באותם ימי עוני, ומן השמים דאגו שלא תופסד פרנסתם בשל כך ולו בפרוטה אחת.

**מפורסם** היה שמו של הרב לודמיר בקרב בני העיר ששלחו את בניהם ללמוד בישיבתו של הרב שהרביץ תורה בתלמידיו במסירות נפש. רעייתו שהטתה את שכמה לעול פרנסת הבית, פתחה עסק זעיר בביתה שממנו היתה פרנסתם.

**באחד** הימים התגלגלה לידיהם הצעה מסחרית כדאית ביותר מאדם שהיה זקוק להיפטר בדחיפות מאלפי חוטי זהב דקיקים. לאחר ששקלו את הרעיון החליטו הרב ורעייתו כי לשם כך ישקיעו את כל חסכוניהם המעטים ואף לוו הלוואה נכבדה מאחד ממכריהם להשלמת הסכום. רבות מחשבות בלב איש. לא עברו ימים מרובים ובעקבות מאורעות אותם הימים, המצב הכלכלי התדרדר לשפל חדש ואיתו נפלו צנחו מחירי הזהב שלא היו לו דורשים כלל.



דף מח/א ואי אתה מל בן איש בעל כרחו  
**האם בניו של המן הרשע - שלו היו?**  
 שאלה שהזמן גרמא הריץ רבי יצחק דומניץ, רב בדריבזענד, אל רבי יצחק יעקב רבינוביץ - הידוע בכינויו רבי איצ'לה פוניביז'ר.

**המתבולל שרצה למול את בנו הנכרי:** התייצב בפניו יהודי מתבולל שנולד לו בן מנכריה. בן זה, כמובן, נכרי גמור הוא, אך אביו מבקש להכניס את הערל הקטן בבריתו של אברהם אבינו... **גרות של תינוק זה היא חובה עבורו ולא זכות:** רבי איצ'לה השיב בשלילה מוחלטת, אין למולו כלל. אמנם, הסביר, במסכת כתובות (יא/א) מבואר, כי אפשר למול נכרי קטן לשם גרות, אך במקרה דנן אי אפשר לעשות כן, מפני טעמים אחדים, ביניהם, בעוד האב אינו שומר תורה ומצוות והאם נכרית, כיצד אפשר למול את התינוק ולגיירו?! זאת, ועוד: גרות קטן מועילה מדין זכיה, אף על פי שאין בו דעת, מאחר שזכות היא לו להתגייר מגיירים אותו, ואילו במקרה דנן חובה גדולה היא לו, מפני שכל חייו יחיה כנכרי ויעבור על איסורי התורה.

מפני שהרב השואל התגורר במקום רחוק, בודד בין יהודים שאינם בני תורה, ניאות רבי איצ'לה להרחיב את יריעת מכתבו כדי להנות את הרב בדברי תורה, וכך זכינו לדבריו הנאים הבאים:

לפי שיטת רש"י, שלא נפסקה להלכה, יש למול תינוק זה ואף חובה לעשות כן! וכל כך למה? **נכרי המתגייר אינו כופה את בנו הגדול להתגייר:** בתורה נאמר (שמות יב/מד): "וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת פֶּסֶף וּמִלֶּטֶה אֹתוֹ אֶזְרָא יֹאכַל בּוֹ". לדעת רבי יהושע (לקמן ע"א) כוונת הפסוק כי אדון לעבד שאינו מהול, אינו רשאי לאכול קרבן פסח. גמרתנו דורשת מפסוק זה, כי רק עבד מעכב את אדונו מאכילת קרבן פסח, אך שונה הוא דינו של "בן איש", ש"אי אתה מל בן איש בעל כרחו". בפירוש דברי הגמרא נחלקו הראשונים, ורש"י מפרש כי פסוק זה מלמד שנכרי המתגייר, אינו יכול לכופף את בנו הגדול להימול ולכן בן זה אינו מעכבו מאכילת קרבן פסח. זהו "בן איש".

תמיהה עצומה מציבים בעלי התוספות (ד"ה אלא עבד) לפתחו של רש"י. הן מפירושו עולה, כי בן קטן שלא נימול מעכב את אביו הגר מאכילת קרבן פסח. זאת מניין? הרי הפסוק עוסק בעבד כנעני בלבד!

**ילדיו של נכרי הם עבדיו:** את פירושו של רש"י מבאר רבי איצ'לה באופן הבא: הרמב"ם (הלכות עבדים פרק ט' הלכה ב') סובר, כי נכרי רשאי למכור את בניו ובנותיו לעבדים. אולם, רק את הקטנים, הגדולים כבר יוצאים לרשות עצמם ואותם אינו יכול למכור. לדעת הרמב"ם, מחדש רבי איצ'לה, לא זו בלבד שלאב נכרי יש זכות למכור את בניו, אלא שלו הם מרגע לידתם, כבעלות אדון על עבדיו. משכך, כשנכרי מתגייר ויש לו בן קטן השייך לו, הרי הוא יהודי שבבעלותו נכרי... עד שלא ימולו אינו רשאי לאכול קרבן פסח.

### צעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לייב (אריה) קלמן** ז"ל  
 ב"ר מאיר צבי ז"ל נלב"ע כ"ב בניסן תשע"ג  
**תנצב"ה**  
 הונצח ע"י בתו וחתנו **יוסף (רמי) הוגל מלכה קליין** - בני ברק



הר"ר **זרח פלוק** ז"ל  
 ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע כ"ח בניסן תשי"ט  
**תנצב"ה**  
 הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו - ת"א



ומכאן לענייננו, מאחר שאדוניו של עבד כנעני חייב למולו, גם יהודי שיש לו בן נכרי, הרי הוא בבעלותו וחובה עליו למולו!

דברים אלה הביא רבי איצ'לה לפלפול בלבד, מפני ששיטת רש"י לא נפסקה להלכה. **"רוב בניו וקניניו"**: לפלפול הנאה ידוע ומפורסם בעולם השיבות מאז ועד עתה. מקובל לבאר על פיו את האמור בפיוט "מעוז צור" לחנוכה, לגבי נס פורים ותליית המן, "רוב בניו וקניניו על העץ תלית". וכי גם את קניניו, דהיינו חפציו של המן, תלו על העץ? ברם, זהו הביאור: על העץ נתלו הן בניו הגדולים, והן בניו הקטנים. הקטנים הלא הם קניניו של האב, כפי שאמרנו. מעתה, "רוב בניו", אלו הגדולים, "וקניניו" בניו הקטנים, "על העץ תלית"...

**מדוע היה המן צריך למכור את בניו?** מאידך, רבי נחום גינצבורג, בעל המקור ברוך, מביא את דברי רבי איצ'לה, וחולק עליו דווקא מכח מעשה פורים... במפרשי המגילה מובא שטר המכירה בו מכר המן את עצמו למרדכי לעבד. נאמר שם שהמן מכר את עצמו ואת בניו למרדכי. לשם מה יש לכלול זאת בשטר מכירה? הלא ממילא הוא, ש"מה שקנה עבד קנה רבו", וכיוון שהאב מכר בניו נמכרים עמו! כלומר, הוא אינו מקבל את חידושו, שלדעת הרמב"ם בניו של אב נכרי נחשבים עבדיו.

ראיות נוספות מביא רבי נחום נגד כמה הנחות של רבי איצ'לה, והוא נוטה לומר שאף שאב נכרי מוכר את בניו ובנותיו, אין הם בבעלותו ממש. ואכן הוא אומר שכאשר האב מתגייר, או נמכר לעבד, הוא מאבד את זכות מכירתו בבניו (מקור ברוך, ח"ב סי' מ, ועיין שלמי תודה להגר"צ פלמן זצ"ל, פורים עמ' רפ"ג ואילך).

דף מח/ב כקטן שנולד

### "גר שנתגייר כקטן שנולד" - מדוע ועד כמה

הכל מכירים את הכלל "גר שנתגייר כקטן שנולד".

לעיל (כב/א) הביאה הגמרא כלל זה כדי להסביר מדוע מן התורה גר רשאי לישא את אחותו שהתגיירה אף היא, ובסוגייתנו מובא כלל זה בין היתר כדי להסביר מדוע אין גר נענש על חטאים שעשה בעודו נכרי.

**רוח חדשה ונשמה חדשה:** הלבוש (י"ד סימן רס"ט) כותב בזה הלשון: "אמרו חז"ל, **הדעת נותן** שגר המתגייר ומקבל עליו עול התורה והמצוות ועול מלכות שמים, ודאי נתערה עליו רוח ממרום, רוח חדש, רוח קדישא, נשמתא חדתא, ונעשה איש אחר וכאלו נוצר ונולד בו ביום דמי, וכל ימיו הראשונים כלא היו, דאיש אחר הוא".

בהמשך המאמר ניווכח, כי שיטת הלבוש, שכלל זה אמרו חז"ל מכח דעתם הרחבה ללא מקור כתוב, אינה מוסכמת על הכל.

רבינו החתם סופר זצ"ל ביקש לחקור אחר מקורו של כלל זה אך הוא מציין בצער (עבודה זרה, ג/ב): "ויגעתי הרבה ולא מצאתי מנא לן לרבנן הא דכקטן שנולד".

**"אשר באת לחסות תחת כנפיו"**: אולם, בחידושי הריטב"א בסוגייתנו מפרש כי בגמרתנו מצוי המקור לכך. לאחר שהגמרא עוסקת בעניינים אחדים היא אומרת "מאי קראה?" - מניין המקור בפסוקים לכך, והיא משיבה בפסוק ממגילת רות: "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו". רבו של הריטב"א מפרש, כי הגמרא מביאה זאת כמקור לדברים שהובאו מעלה, כי גר שהתגייר כקטן שנולד. כך למדים מן הלשון **"אשר באת"** המלמדת כי באה מחדש, כביכול, נולדה, אחר שהתגיירה.

**הגרים ש"עשו" אברהם אבינו ושרה אמנו:** הראב"ן כותב, כי אסמכתא לכך שגר שנתגייר כקטן שנולד, מן האמור על אברהם ושרה (בראשית יב/ה): "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ובמדרש פירשו כי כוונת המקרא לנכרים שגירום אברהם ושרה. מכך שהפסוק כותב "עשו", משמע, כי בגיירם אותם, כביכול עשאו מחדש.

**בני ישראל לא נפרדו מנשותיהם אחר מתן תורה:** הגאון בעל אור שמח (משך חכמה דברים ה/ כז) כותב כי ברי לו שהמקור לכלל זה הוא בדור המדבר, יוצאי מצרים. הללו נשאו נשים קרובות, שבני נח אינם מוזהרים עליהן, כגון, עמרם אבי משה, נשא לאשה את יוכבד דודתו. אף על פי כן, לאחר מתן תורה הורם הקב"ה (שם) "שובו לכם לאהליכם" - שובו לבתיכם. מכך שלא היו צריכים להתגרש מקרובותיהם, מוכח כי גר שהתגייר כקטן שנולד [על דבריו העיר בבית מדרשו מדברי חז"ל על הפסוק "בוכה למשפחותיו", שהעם בכה לאחר מתן תורה כי נאסרו בעריות. בטעם האיסור ראה בשב שמעתתא הקדמה אות ט'].  
**גר אינו נענש עשרים שנים:** מעניין לציין, כי מהר"י באסאן (שו"ת לחמי תודה סימן ה') כותב חידוש מרעיש, כי גר אינו נענש על חטאים עד עבור עשרים שנה מגרותו, כשם שכל יהודי אינו נענש עד גיל עשרים!

**בבטחון** ובאמונה בהש"ת המשיכו בני משפחת לודמיר לנהל את חייהם בהשקט ובשלווה בידעם כי הוא זן ומפרנס לכל ומיטיב לכל. יום אחד הביטה הרבנית לודמיר מחלון ביתה ובעיניים משתאות הבחינה בשיירת גמלים ארוכה עושה את דרכה לכיוון ביתה. בראש השיירה ישב אפנדי מכובד שניכר עליו כי סוחר עשיר הוא. הרוכבים התקרבו אל חצר בית משפחת לודמיר, הבריכו את הגמלים והערבי פנה אל עבר הבית ונקש בפעמון. שמעתי כי אתם מחזיקים ברשותכם סחורה יקרה, ברצוני לראותה אמר לרבנית. זו הזדרזה ופרסה בפניו את חוטי הזהב. בעיניים של סוחרת ותיקה ומנוסה, הבחינה האישה כי הערבי יצא לדרכו כשכל הסחורה בידיו. בעיניים בורקות הוא מישש את הסחורה ומידי פעם בדק בדיל זהב אל מול רוני השמש שהציפו את החצר. לא חלף זמן רב והערבי הפטיר: מי אורז פה את הסחורה, יש לכם פועל או שאקרא לאחד ממשרתי? עוד היום חייב אני להגיע לעיר רחוקה, ועל כן אנא זרזי את מהלך העניינים. קולו של הסוחר הלבנוני הצטלצל באזניה כמנגינה ערבה - הנה שלח להם ה' את ישועתו וסוף סוף יפטרו מהסחורה השוהה בביתם זמן כה רב. לערבי אמרה: המתן רגע קט ואקרא לבעלי בטרם נסכם סופית את העסקה. **האפנדי** המתין ופסע מעדנות בין עצי הדקל התמרים, ובעודו מגלגל בידיו מחרוזת פנינים נוצצות, חפן את גלימתו והתיישב על מחצלת שפרס לפניו משרתו. הרבנית פנתה לעבר פתח בית המדרש וביקשה מאחד הילדים ששוטטו בחוץ שיזדרזו לקרוא לבעלה. הלה נדחף במהירות בין הלומדים וביראת כבוד הודיע להרב לודמיר: כבוד הרב! הרבנית ממתנה בחוץ. **כפינת** חצר בית המדרש המתנה הרבנית לבעלה שככולה נרגשת, סיפרה לו את המתרחש, ובקשה

**עולים על רכבת הלימוד**

מצטרפים לאלפי הלומדים קטני גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו. בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חזכים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד \*3029 עכשיו!  
חודש ראשון התנסות חינם



ממנו לסור עמה בדחיפות אל הסוחר. אך הרב הצביע בידו על בית המדרש ואמר: רעייתי, יודעת את יפה את מנהגי מימים ימימה, עד חצות אינני יוצא מדלתות הישיבה ורק לאחר מכן במידת הצורך נפנה אני לטפל בענייני העסק.

ניסתה הרבנית: את רוב העיסקה כבר סיכמתי ובכך שתתפנה למספר דקות לסגור עסקה משתלמת זו נוכל להרויח סכום שיחזיר לידינו את ההשקעה הגדולה ואף יתן בידיך את האפשרות ללמוד בתורה במשך כל היום ללא טרדות והפרעות.

הרב עמד על שלו והרבנית פנתה לביתה והודיעה לערבי: לצערי תאלץ להמתין עד חצי היום. הערבי שמיהר לדרכו ניסה לשכנעה שוב, ומשלא נענה היטיב את הכפייה על ראשו, עלה על גמלו וכשפניו עוטות ארשת תמיהה וכעס פנה לדרכו. בחצר הבית עמלה האשה להחזיר את ארגזי הסחורה למקומם בלב כבד ופנתה להכין את ארוחת הצהרים.

**כששב** הרב לודמיר לביתו שאלתו אשתו: וכי לא כדאי היה לך להפסיק שעה קלה מלימודך ולהרויח בכך סכום כה גדול שיניח לך ללמוד בראש שקט תקופה ארוכה? שמע הרב את דבריה והשיב: אמנם אמת הדבר, על ידי עסקה זו הייתי מרויח כמה חדשים של לימוד ללא טרדות, אך בפעם הבאה שהייתה מזדמנת לפני עיסקה 'דחופה' בשעת הלימוד, שוב הייתי מפסיק מלימודי שהרי היצר היה בא וטוען לפני: וכי מה שונה מקרה זה מהמאורע שנקלעת אליו לפני שבועות מספר? וכך עם הזמן הייתי פוסק פעם אחר פעם מלימודי, ומפסיד בכך את תורתך. על כן העדפתי שלא להחמיץ את לימוד התורה בפעם זו ולהמשיך בקביעות ללא הפסקות את עיסקי בתורה.

**היה** זה לקראת ערב. שוב ניצבה האשה בחלון ביתה מסומרת למקומה. לאור דמדומי חמה רואה היא את שיירת הגמלים צועדת שנית אל ביתם. הבט! קראה לבעלה, הנה האפנדי.

אלוקים אוהב אתכם, הסביר הערבי, שנים רבות אני עושה את דרכי במדבריות, ובסופה עזה שכזו לא נתקלתי מעולם, אפילו גמלי הנועזים לא עמדו בה וניסו למצוא מקום מסתור במדבר החשוף. לא נותרה לי כל ברירה ופקדתי על משרתי להסב את פני השיירה אחורנית ואם אני כבר כאן, ודאי אשוב לקנות את הסחורה.

הרבנית ובעלה הוציאו שוב את ארגזי הסחורה אל החצר וכשהם מסביבים על כוסות קפה מהבילים רקמו את המכירה והביאוה לידי גמר.

**עסק** זה שהניב רווחים יפים העמיד את הרב לודמיר על רגליו, ובנה את הבסיס הכלכלי של משפחת לודמיר לדורותיה.

**לעיתים** עומד בפני אדם הקובע עיתים לתורה ניסיון, בדמות אירוע המתקיים בשעת השיעור, או פגישה עסקית שאם ישתתף בה יפסיד את לימודו הקבוע. אך אם אדם אדם גומר בדעתו שהוא אינו מפסיד את לימודו התמידי ויהי מה, זוכה הוא שיסתדרו הדברים מעצמם. לפתע יגלה שלא אירע דבר בכך שהגיע לאירוע בשעה מאוחרת קצת ואדרבה עוד הרויח מכך, הפגישה שבה תלה תקוות כה רבות התאפשרה בזמן אחר ולא זו בלבד אלא שזכה עקב כך בנקודות פתיחה טובות יותר למשא ומתן וכן הלאה.

יתן ה' שיתקיימו בנו דברי התפילה "ונשמח בדברי תורתך ובמצוותך לעולם ועד".

**היש איסור יחוד בין בני משפחה שהתגיירו?** לשאלה מעשית ביותר נדרש הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (ש"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' סימן ס"ז). פעמים שמשפחה שלמה מתגיירת ונכנסת תחת כנפי ישראל. עם הגרות פוסקת הקורבה בין בני המשפחה ואין הם אלא קבוצת אנשים עם קשרים מימים עברו. האם אין איסור "יחוד"? הרשאי בן גר להתייחד עם אמו הגיורת? הן כבר אינה אמו! רבי משה מכריע, כי אין איסור. טעם הדבר, לפי שהסיבה לכך שאין איסור יחוד עם אם ואחות היא מפני שכך טבע העולם, שאין לחשוש שיארע איסור ביניהם [עיי"ש ראיותיו]. כלומר, הגדרת הגר כ"תינוק שנולד" היא הגדרה הלכתית, אך הקשר הטבעי, אם-בן אחות, אינו משתנה עם גיורו של הנכרי, ולפיכך אין איסור.

**גר יברך "שלא עשני נכרי"?** הלומד את הלכות ברכות השחר ימצא, כי גם אליהן הגיעה השפעת הכלל "גר שנתגייר כקטן שנולד". הרמ"א (או"ח סימן מ"ו סעיף ד') פוסק, כי גר רשאי לברך בברכות השחר "שלא עשני גוי"! הב"ח תמה על אתר, הן בורא עולם עשאו נכרי והוא מיוזמתו התגייר, כיצד זה יברך שלא עשאו בוראו נכרי?!

על תמיהתו של הש"ך כותב חתנו הט"ז: "מורי חמי ז"ל חולק על הוראה זו של הרמ"א... ונראה טעם רמ"א דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי... ממילא הוה שפיר עכשיו עשיה חדשה כאלו בראו הוא יתברך עכשיו מחדש"!

בתפיסה זו, שגר הינו כבעל גוף חדש, נחלקו הפוסקים אם יש לה גם השלכות טבעיות. שהנה בשולחן ערוך (אהע"ז סימן ט' סעיף א') נפסק, כי אשה שבעלה מת, ושבה ונישאה לאחר ומת גם הוא, לא תנשא לבעל שלישי, "לפי שכבר הוחזקו אנשיה להיות מתים". אשה זו מכונה "קטלנית", קוטלת את בעליה.

בעל שו"ת חלקת יעקב (אהע"ז סימן ל"ד) נשאל, מה דינה של גיורת שהיו לה שני בעלים נכרים בנכריותה ומתו שניהם, האם שייך בה דין קטלנית ואסורה להינשא לישראל לאחר גרותה. לאחר דיון ארוך בדבר הוא מסיק, כי רשאת היא להנשא לישראל, שכן, גם אם מחמת טבעה ומזלה מתו בעליה, הן אחר שהתגיירה כגוף חדש היא, טבע חדש ומזל חדש ואין לה דין קטלנית.

אולם, בשו"ת אבני חפץ (הרב לוין, סימן ס"ב) טוען, כי שאלה זו תלויה בגמרא שתילמד בקרוב במסגרת לימוד הדף היומי (ס/ב), מפני מה קטלנית קוטלת את בעליה, אם משום שטבע גופה גורם לכך או מזלה הוא הקוטלם. אם טבע הגוף - אין מסתבר שטבעיה ישתנו עם גרותה, כי גופה נותר כשהיה. ברם, אם מזלה גרם לדבר, יתכן שמזלה השתנה.

דף מט/ב באספקלריא המאירה

## האם היו משקפיים בזמן חז"ל

בגמרא נאמר, כי משה רבינו ע"ה, ראה, כביכול, את השכינה, ב"אספקלריא המאירה" ואילו הנביאים ראו כביכול את ה' ב"אספקלריא שאינה מאירה" [מדובר בראיית נבואה, שאין לנו הבנה בה והלשון "אספקלריא" הוא כמשל].

בשאלה מהי אספקלריא זו, התחבטו ראשונים ואחרונים. הנידון אינו נוגע לביאור דברי גמרתנו בלבד, אלא גם הלכה למעשה, לפי שבמסכת כלים (פרק ל' משנה ב') נאמר כי "אספקלריא - טהורה" ואינה מקבלת טומאה. יש, איפוא, לברר, אספקלריא זו מהי?

בפירושו למשנה כותב הרמב"ם: "האספקלריא היא דבר שהראיה באמצעותו היא שלא במקומו האמיתי של הדבר הנראה ולא בשיעור האמיתי".

בעל ה"תוספות יום טוב" מסיק מדברי הרמב"ם, כי המדובר ב...משקפיים! שהרי הן מגדילות את טווח הראייה, ומגדילות או מקטינות את גודל העצמים המשתקפים דרכן.

**לא משקפיים ולא טלסקופ:** בעל תפארת ישראל (בועז א') תמה על אתר כיצד ניתן לפרש כן, אחר שבתקופת המשנה לא היו משקפיים! לפי נתונים הידועים כיום, המשקפיים הומצאו לכל המוקדם לפני כשבע מאות שנים, עשרות שנים לאחר פטירת הרמב"ם, וכאלף ושלש מאות שנים לאחר עריכת המשנה. היתכן שהמשנה אשר נערכה לפני כאלפיים שנים, תתייחס למשקפיים? הוא מוסיף, כי אין צריך לומר שאין הכוונה לטלסקופ, שהומצא עוד לאחר המשקפיים. את מסכת תמיהותיו הוא חותם בהערה, כי בהמשך המשנה נאמר: "תמחוי שעשאו אספקלריא", היינו: קערה שעשו ממנה אספקלריא. היאך ניתן לעשות משקפיים מקערה?

**מראה קעורה ומראה קמורה:** על כרחך, מסיק בעל "תפארת ישראל" יש לפרש כפירושו של הברטנורא, כי מדובר במראה פשוטה. המסתכל במראה ופניו ניבטים נכחו, רואה מולו את צד ימין מול צד שמאל ולהיפך, לכך התכוון הרמב"ם "הראיה באמצעותו היא שלא במקומו האמיתי של הדבר הנראה"... אם המראה גם קעורה או קמורה, היא מעוותת את גודל החפץ המשתקף בה

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il



### פנינים

דף מח/ב מפני מה... מעונין... מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה

#### לא לעכב את התשובה

היה החפץ חיים זצ"ל מקונן ואומר: אם גוי המשהה את גרותו שאינו חייב בה, מעונה ומתייסר, על אחת כמה וכמה שיהודי המאחר את תשובתו יתבע תביעה גדולה עד מאד... ועל דבר זה ידו כל הדוויים...

דף מח/ב מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה **גוי שעבר עבירה של יהודי**

תמה הגרי"י קנייבסקי זצ"ל, בעל קהילות יעקב: כיוון שגוי המתגייר נעשה כקטן שנולד ונמחלו לו כל עונותיו, הרי נמחל אף העוון ששהו עצמו מלהכנס תחת כנפי השכינה!?! חזר ויישב:

**אין מוחלים על עונותיו של הגר כלל, אלא שאי אפשר לחייבו על מה שעשה בגוינותו שכן כבר אינו בן נח. אולם על כך שלא מיהר להתגייר אין כל מניעה לתבוע, שכן אין זה עבירה של גוי אלא עבירה של יהודי ששיהה את יהדותו... (קריינא דאגרתא ב/רצט).**

#### למה קשים גרים כספחת דוקא?

ביאר המהר"ם שיף: **הגויים** צרי עין ומדקדקים על פחות משהו פרוטה (כאמור כאן בסוגיה ערש"י). צרות עין עונשה, כידוע, בצרעת. כאשר ישראל לומדים ממעשיהם, הרי הם חלילה נופלים בצרעת...

דף נב/א ומאן דפקיר שליחא דרבנן

#### השמש - שליחא דרבנן

בבית אחד הקדמונים, מהר"ם סגל, שהיה בדור רבותיו של המהרי"ל, אירע כי אחד מתלמידיו כעס על שמש הישיבה שהיה "משרת לבחורים", וזרק בחורו קערה לראשו.

**מהר"ם** סגל פסק מיד כי הבחור מוחרם, שכן השמש הוא שליחא דרבנן והמצערו מוטל בחרם!... (מהרי"ל, סוף הספר).

ולכך התכוון הרמב"ם בהוסיפו "ולא בשיעור האמיתי". אספקלריא, היא, איפוא, מראה קעורה או קמורה.

התפארת ישראל כותב, כי אך לאור פירוש זה ניתן להבין את גמרתנו, שמשה רבינו ראה את השכינה באספקלריא המאירה, לעומת יתר הנביאים, שכן, את עצמותה של השכינה לא ניתן לראות כלל, "כי לא יראני האדם וחי". ברם, אם אספקלריא היא מראה בה רואים השתקפות בלבד, מובנת הגמרא כי הנביאים ראו את בבואת השכינה, כביכול, ומשה רבינו ראה זאת באופן ברור יותר.

דף מט/ב הא בצבור

#### תפילה בציבור - חובה?

"ישתדל כל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור". כך פוסק השולחן ערוך (או"ח סימן צ' סעיף ט'). מלשונו משמע, לכאורה, כי ראוי להשתדל להתפלל בציבור, אך אין חובה בדבר. במאמר הבא נברר האם אכן כך פני הדברים.

גמרתנו מקשה סתירה בין הפסוקים. מחד נאמר (דברים ז/ז), "כי מי גוי גדול... כה' אלוקינו בכל קראנו אליו", היינו: תפילתנו נשמעת לעולם. מאידך נאמר (ישעיהו נה/ו) "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצֵאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיטּוֹ קְרוֹבוֹ", משמע, כי לא לעולם התפילה נשמעת. הגמרא מתרצת, כי תפילה בציבור נשמעת לעולם, ותפילת יחיד נשמעת רק בעשרת ימי תשובה.

הפסוקים מעידים, איפוא, כי קיימת מעלה לתפילה בציבור.

השאלה אותה יש לברר היא, אם חכמים קבעו את התפילה בציבור כחובה, או שמא נותרה תפילה בציבור כדבר מעולה וראוי אך אינו מחוייב.

אחרונים אחדים (עמק ברכה, ברכות קריאת שמע א; עמוד ז; וכן בספר כרך של רומי מהר"מ חזן) נוקטים בשיטה מחודשת, כי חכמים לא חייבו להתפלל בציבור. את דבריהם הם מוכיחים מן המובא במסכת ברכות (ז/ב): אמר רב יצחק לרב נחמן, מדוע לא בא כבודו להתפלל בבית הכנסת? אמר לו: תשוש הייתי (רש"י). אמר לו: היה עליך לאסוף עשרה ולהתפלל! השיבו: הדבר כרוך בטרחה. הרי לנו, כי אין חובה להתפלל בציבור.

**הליכה למרחק ארבעה מיל לתפילה בציבור:** ברם, דעה יחידינית זו לא התקבלה וכל הפוסקים מורים כי התפילה בציבור היא מצווה וחובה. ראייה לדבר מביא הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח חלק ב' סימן כ"ז) מן הנפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן צ' סעיף ט"ז) כי כדי להתפלל במניין חובה ללכת עד מרחק ארבעה מיל. לו לא היתה חובה להתפלל בציבור, כיצד אפשר לחייב אדם להלך ארבעה מיל כדי להתפלל בציבור?!

**יש להחמיר ולטרוח אחר תפילה בציבור:** אמת, אמנם התפילה בציבור היא מצווה וחובה, אך אם קיומה כרוך בטרחה גדולה פעמים שאין חובה לטרוח עד כדי כך, כפי שמצאנו במצוות אחרות שחז"ל קבעו גדרים עד מתי מגיע חיובו של אדם לקיים מצווה. האגרות משה מצייין, כי לא כל פעולה הנדמית כטרחה ראויה לדחות מפניה תפילה בציבור, ולפיכך כתב השולחן ערוך (או"ח סימן צ' סעיף ט'): "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור". כלומר, יחמיר על עצמו להתפלל בציבור גם אם הדבר כרוך בטרחה, כי כדי להכריע שמדובר בטרחה גדולה צריך לדון "בכובד ראש".

**"גדולה ממצוות עשה של תורה":** בעל שולחן ערוך הרב (שם סימן י"ז) כותב, כי "לא ישכים אדם לילך לדבר הרשות מעיר שמתפללים שם כעשרה... שתפילת הציבור, אף על פי שהוא מצווה מדבריהם, היא גדולה ממצוות עשה של תורה, הואיל ומקדשים בה השם ברבים, שהרי מותר לעבור על מצוות עשה של תורה לשחרר עבדו, כדי להשלימו לעשרה". גם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל הורה (הליכות שלמה פרק ה' הלכה ד'), כי אין לנסוע למקום שידוע כי אין בו מניין, כי אם לצורך פרנסה או מצווה.

**שמונה סיבות על חשיבות תפילה בציבור:** ראוי לציין כי מלבד עצם החיוב מדרבנן להתפלל בציבור, מונה החפץ חיים (בסוף ספרו שמירת הלשון) שמונה סיבות על חשיבות תפילה בציבור: **א.** יש חיוב גדול בזה שאפילו ד' מילין צריך לילך לזה. **ב.** שכר הליכה. **ג.** גורם לאריכות ימים. **ה.** שזה עת רצון שתפילתו מתקבלת. **ו.** מניין האימנים שזוכה לומר, פותחים שערי גן עדן. **ז.** קדיש, קדושה, ברכו ואמן יאה שמיא רבא יש רק במניין. **ח.** קריאת התורה.

**משנת הדף**

בברכה גדולה ישראל

**גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול**

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"  
 מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל הגר"ג אדלשטיין שליט"א

**להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764\***

לעילוי נשמת

הר"ר **מיכאל ארדן** ז"ל ב"ר משה אלטר ז"ל

נלב"ע כ"ד בניסן תשל"ב **תנצב"ה**

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו



נר ה' נשמת אדם

